

Sakgal näme üçin goýberilýärkä?

Category: Jemgyýetçilik tankydy, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 22 января, 2025

Sakgal näme üçin goýberilýärkä? SAKGAL NÄME ÜÇİN GOÝBERILÝÄRKÄ?

Meniň şu saparky ýöretjek pelsepämiň biraz geň-taňrak görnäýmegi-de ähtimal. Dogrudanam, ýazjak bolsaň, sakgaldan, murtdan başga zat gapyşdymyka? Ýone biraz oýlanyp gördüm welin, gepbaşy edeniňe degýän mesele eken. Şol pursadam köne ýomak ýadyma düşdi. Däli ýaly öz-özüm ýylgyranymy duýman galypyryny.

Ýomagyň manysy şeýleräk: ikinji jahan urşunda komandır «dil» getirmek üçin edenli esger gözläpdir. Ahyry murty towlanyp duran ýigididiň ýanynda saklanypdyr. «Dil» getirilmäge iberiljegini eşiden murtly esgeriň ýüzi boz-ýaz bolupdyr. Ol: «Ýoldaş komandır, murtuma bakma, gaýrat ýokdur...» bagyryberipdir.

Elbetde, ýomaklaram tarpdan döremeýär. Onuň aňyrsynda, bolmanda, kinniwanja hakykat ýatandyr. Şundan görnüşi ýaly, murt, sakgal gaýratlylygyň, edermenligiň, danalygyň, sahawatlylygyň alamaty.

Geliň, il içinde häli-şindi diýen ýaly gabat gelýän gürrünlere gulak gabardalyň: «Pylany murt goýberäýipdir», «Şol bolşuna sakgalynam ösdürripdir», «Ak sakgalyndanam utananol», «Sakgalyňdan hiňñildik uçaryn», «Yzynda durmajak bolsaň, sakgal-murt goýberip nätjek?». Şu jümleleri entegem dowam etdirseň bolardy. Her kim ýadyna düşüren sözünü goşubermeli. Bir zat welin, aýan: halkymyz sakgal-murt goýberýäne uly hormat goýupdyr, sylapdyr, sakgally ýaşulularyň maslahatyny kabul edipdir. Şeýlelikde; sakgal goýberen kişi biziň gözümüziziň alnynda öz-özünden beýgelip gidip barýar. Her döwür – bir döwür. Ozalam, häzirki zamanda-da sakgalam goýberilýär. Her kimiň öz islegi. Ýone sakgala, murta bolan

garaýyış, megerem, üýtgaňok. Elli ýaşdan geçip, sakgal goýberip, baş wagtyny sypdyrman namaz okaýan kişi gözdençykgyňçlyk etse, uly il ony ýazgarýar. Oňa: «Binamys. Ýene sakgal goýberip, namazam okan bolýa» diýlip pislenýär. Eger şol gözdençykgyňç iş eden sakgally bolmadyk bolsa, juda beýle ýigrenilmmezdi. Herhal, sakgalyň «abraýy» halk arasynda uly. Şonuň üçin-de hiç haçan sakgaly «biabraý» etmeli däl. Yzynda durjak bolsaň, sakgaldyr murt goýbermeli.

Meniň pikirimçe, türkmençilikde sakgal goýberip, don, telpek geýen öz-özünden takwa kişä, yslam dininiň parzlaryny sypdyrman berjayý edýän adama öwrülýär. Megerem, şu duýgy biziň köpimizde bardyr. Munuň özi nesil, gan yzarlaýan bolmagy mümkindir. Şonuň üçinem gadym döwürden şu güne çenli ak sakgally gojalar diñe pækligiň manysynda ýadomyza düşýär. İlçilik. Her jüre adamlar gabat gelýär. Arada pensiý çykan tanşyma gabat geldim. Jowur ak sakgaly bar. Ýüzüne gelşip dur: «Tüweleme, sakgal goýberäýipsiň-ow!» diýenimde, ol: «Hawa. Her gün sakgal syrmakdan ýadap goýberäýdim. Ýone sakgal saklamagam aňsat iş däl. Her gün ýuwup-daramaly, timarlamaly. Syrdyryp goýberäýjek welin, ilden utanýan. Adamlar: «Büý-ä messepsiz eken!» diýip weyläýjek ýaly bolup dur...» diýdi.

Onuň bu sözleri degşip aýdanyna-da düşünmedim, çyny bilen aýdanyna-da. Nähili bolanlygynda-da şu adam sakgalyny syrmakdan ejap edýär. Ras, şeýlemi – onuň ýüreginiň hapa bolmagy mümkün däl. Sakgal ony köp zatlara borçly edýär. Arman käwagtlar sakgalyň özünü ýüñsakgal edýär. Sakgala ysnat getiryänleri göreniňde ýokuşam degjek eken, gaharyňam geljek eken.

Ýigrimi baş-otuz ýyl ozalky bir waka ýadyma düşýär. Häzirki Metbugat öýuniň gündogar ýüzünde köne ýarmarka ýerleşerdi. Şol ýerde birnäçe garbanyşhana, çakyrdyr piwo satylýan dükanjyklar bardy. Günlerde bir gün ýoldaşym bilen şol ýerleriň birinde dikdurma garbanyp durduk. Işıkde donly-telpekli, ak sakgally bir ýaşuly göründi. Ol garbanyşhananyň bir çep tarapyna, birde sag tarapyna garanjaklady. Biz ony kimdir birini gözleyändir, kimdir bir tanşynyň, ýakynynyň (oglunuň, agtygynyň) şu taýda içip oturanyny eşidip, ony südenekledip

çykarmaga gelendir öýdüp çakladık. Çakymyz çykmadı. Yaşuly assyrynyk bilen bufetçiniň ýanyна bardы. Bir stakan çakyr guýdurdy. Sakgalyny eli bilen basyp, çakyry bir demde gönderdi. Yene bir stakan guýdurdy. Onam şeýtdi. Sag eli bilen murtuny süpürip, agzyna kemput atdy. Ol tutuş garbanyşhanadakylyary haýrana galdyryp, çykalga tarap yöneldi. Şonda men saklanyp bilmän, onuň yzyndan: «Yaşuly, sakgalyň-a işini gördün!» diýip gygyrdym. Ol hatda yzyna-da garamady, jogabam gaýtarmady. Yogsа, yzyna dolanyp: «Näme sakgallynyň içmäge haky ýokmy?» diýenliginde şol mahal hiç hili jogap tapyp bilmezdim. Yöne şol ýaşuly özünüň telek iş edýändigine düşünýän bolmaly. Yogsа, ol garbanyşhana ogryn girmezdi, ogryn çakyr içip çalt çykyp gitmezdi. Arkaýyn oturyp, yzyndan piwo-sa içse içer oturardы. Herhal, diýseň-diýmeseň, sakgalda bir gudrat-a bar! Belki, ynsanyň utanç-haýasy sakgalda jemlenýändir?

Munça bolanyna görä, yene bir sakgally «wakany» aýdyp bereýin. Bu ozalky gürrüň beren wakamdan has önräk boldy. Bir ýaşuly bardы. Ömür piwohanadady. Jalataýdy. «Ak girse-de, aň girmedik» diýilýänlerdendi. Ana, şu adam sakgal goýberdi otyryberdi. Yók. Ol içgisini goýup, toba gelmedi. Sakgalyny sallasa-da yene şol piwohanadan-piwohana sümer ýörerdi. Onuň bolşy ülpetylere-de ýakmady. Olar oña: «Sen ýa-ha içgiňi goý, ýa-da sakgalyň syr!» diýdiler. Yöne ol hiç maslahat almady. Ülpetylere has bekine tutdy: «Bilip goý, sakgalyň syrman ýene piwohana geläýseň, sakgalyň özümüz gyrkarys!» diýdiler. Bü-de oña pent bolmady. Netijede, onuň ülpetylere el-aýagyby saklap, gaýcy bilen sakgalyny taýpardyp goýberdiler.

Men ozal arak-şerap içip, indem sakgal goýberip, Hak ýoluna düşen adama hiç haçan gyjytly söz aýdyp bilmerin. Durmuş bu. Yaşlyk edilip, arak-şerabam içiler. Yöne adam çyny bilen toba gelip, şeýle bet pişelerden yüz öwürse, metjide gatnap, özünüň pækizelenmegini Biribardan dilese, oturan-turan ýerinde içginiň ynsany binamys edýändigini, ondan gaça durmalydygyny wagyz etse, biziň oña: «Aý, seň özüň nämay? Düýn dälmidi köçede entirekläp ýöreniň?» diýmäge hakymyz ýokdur. Şuny unutmalyň: çyn toba edeni Hudaý bagışlaýandır, geçirýändir.

Onuň geçmişini dörjeläp, köpcülikde teýeneli söz bilen ýüzüne gelmek bolsa, meniň çuňňur ynanjyma görä, günädir.

Hawa, sakgal, murt hormatyň bir bölegi. Sowet Soýuzy döwründe sakgalyň abraýyna biraz kembaha garalan bolmagy mümkün. Şol döwürde otuz ýaşynda sakgal goýberip, gyrmyz don, telpek geýeni görsek, gizläp oturmalyň, ýaňsylanlarymyz-da, seňrik ýygranlarymyz-da tapyldy. Olar, näme üçindir, şol gyrmazy dona ata-babalarymyzyň ganynyň siňendigini unutdylar. Unudylan zat kändi. Hudaýa şükür, şol unudylan däp-dessurlarymyz täzeden dikeldildi. Türkmen türkmen bolup ýasaýar. Belki, ýalňşyandyryny. Yöne sakgalam türkmençilikden bir nyşan. Her öňýeten sakgal goýbermäge ýürek edip bilenok. Sakgal goýberseň – yzynda durmaly. Sakgaly perdelenip, niýetiňi-päliňi ýamana dikseň, iliň gözünden düşseň, sakgalyňa tüýkürjek, sakgalyň gyrkjak, «sakgalyň işini gördüň!» diýip ýüzüne geljek dyzmaç pyýadalar tapylar. Şeýlelikdw, sakgal goýberen türkmen halal, pækize bolmaly, dili dogaly-senaly bolmaly, uzyn sözüň gysgasy, ähli pis-ýaramaz, haram, hapa närselerden daşda bolmaly. Onsoňam, ak sakgally adamlaryň perişdeleri ýatlatmagy töötänden däl bolsa gerek.

Ras, sakgal goýberip, Hak ýoluna sygyndyňmy, onda sen sakgalyňa-da, özüňe-de, Biribara-da çirk getirmän ýaşamaly. Saňa şondan başga ýol ýok.

Çary GELDIMYRADOW. Jemgyýetçilik tankydy